

Ikääntyminen on haaste maaseudun palveluille

Väestön ikääntyminen asettaa maaseutukunnille ja syrjäkylille erityishaasteen. Tasa-arvoisen vanhuuden turvaamiseksi vaaditaan vanhuspalvelulakia ja etsitään uusia ratkaisuja. Vanhusasiavaltuutettu kuulee ikääntyvien äänen.

TEKSTI *Dirja Dellomäki* KUVAT *Jana Korhonen*

Kunta- ja palvelurakennemuutos pyrkii turvaamaan kuntapalvelut koko maassa myös tulevaisuudessa. Lähtökohdaksi on, että kunnat voivat valita itse niille parhaiten sopivat ratkaisut. Eri-tyyppisten haasteellista tämä on pienissä kunnissa.

"On näkyvässä, että siirrytään suuriin yksiköihin, 20 000 asukkaan kuntiin, jolloin reuna-alueet ovat entistä kauempana keskustoista. Kylät ovat tottuneet järjestämään itse palveluja, mutta sielläkin tilanne on huonontunut", toiminnanjohtaja **Liisa Häme** Kainuun Naisrytityyppis Leaderista kertoo.

Vaikka tilanne on harvaan asutulla maaseudulla heikko, eivät kylät ole välttämättä suurimpia häviäjiä. Oma-toimisuus, monipalvelupisteet ja van-

husten hoitaminen kotona siirtyvät siellä sukupolvelta toiselle. Kuntakeskukset voivat olla kyläkin suurempien haasteiden edessä, kun palvelut katoavat tai siirtyvät suurempiin keskuksiin.

"Ihmiset ovat muuttaneet maaseudun kirkonkyläin palveluiden perässä. He ovat tottuneet siihen, että palvelut pelaaivat. Jos näin ei ole, tulee varmasti pettyämyksiä. Tulevaisuudessa kaukana olevat kylät tulevat olemaan vieläkin kauempana", Häme toteaa.

Vanhusasiavaltuutettu kohtaa vanhusten arjen

Jyväskylässä toimiva vanhusasiavaltuutettu **Pauliina Takala** herättelee arvokeskustelua vanhusten asioista ja asemasta. Vanhusten yksinäisyys ja turvattomuus näkyvät sekä maaseudulla että kaupungeissa, mutta erojakin löytyy.

"Elämä sinällään on samanlaista, mutta erot näkyvät työssä selvästi. Rärkeimmät esimerkit liittyvät kotipalveluun. Jos kirkolta on matkaa syrjäkylälle sata kilometriä tai sanotaan viisikymmentä, voi kunta päättää, ettei se resurssien puutteeseen vedoten järjestä vanhukselle kotipalvelua. Olen kuullut työssäni tietyistä kilometrimääristä, joiden taakse ei enää saa kotipalvelua", Takala kertoo.

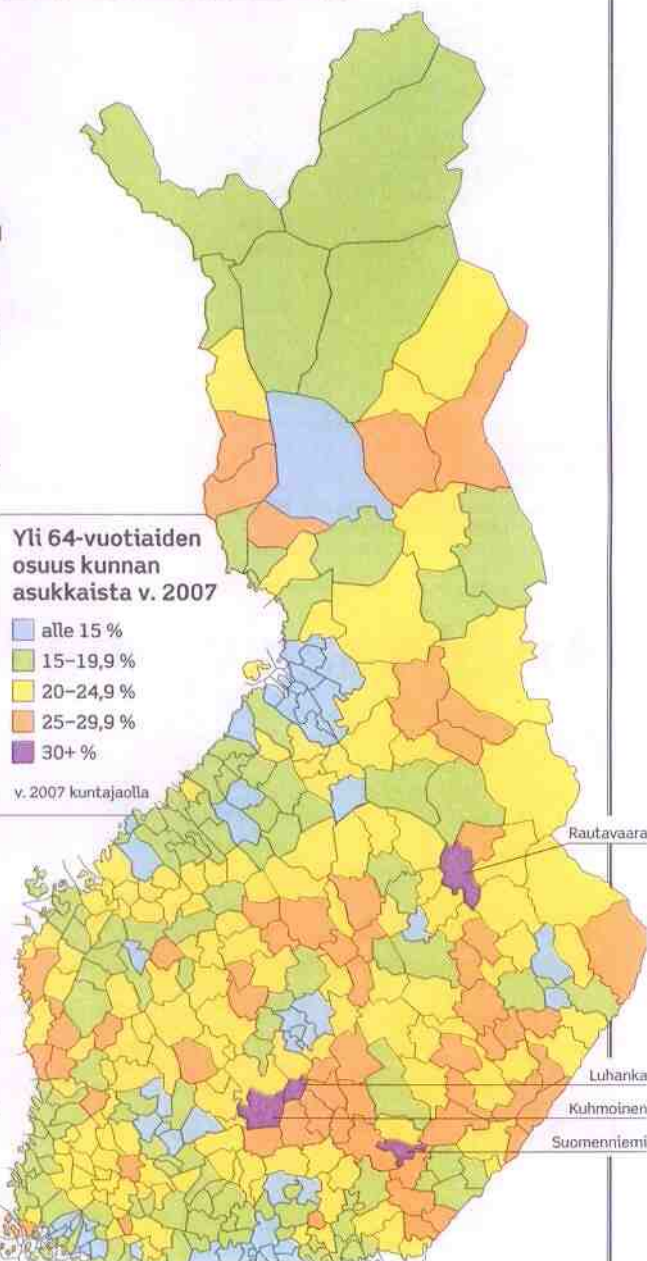
Hänen mielestään vanhuksat joutuvat näin ollen eriarvoiseen asemaan. Tämä on vastoin perustuslakia, koska asuinpaikasta riippumatta palvelut tulisi tarjota kaikille. Kuntien välillä on kuitenkin eroja. Palvelun ehdoksi voidaan asettaa asuinpaikan vaihdos tai muutto keskukseseen.

"Kutsun tätä hiljaiseksi pakottamiseksi. Osan kohdalla on näin. Moni haluaa asua rakkaassa kodissa eikä muuttaa

Yli 64-vuotiaiden osuus kunnan asukkaista v. 2007

- alle 15 %
- 15-19,9 %
- 20-24,9 %
- 25-29,9 %
- 30+ %

v. 2007 kuntajaolla

Vanhuspalveluista ei ole erikseen laissa säädetty. Tämä on Takalan mukaan suuri epäkohta, joka tulisi korjata. Kunnan varallisuuden ei pitäisi vaikuttaa siihen, millaisia palveluja ikääntyneet voivat saada nyt tai tulevaisuudessa.

"Vanhustyössä olisi ehdottoman tärkeää, että olisi oma vanhushuone, laki jouduttamassa asiaa. Asuinpaikka ei saisi rajata palvelujen saantia. Vanhusten tasa-arvoisuus tulee turvata valtakunnallisesti", Takala korostaa.

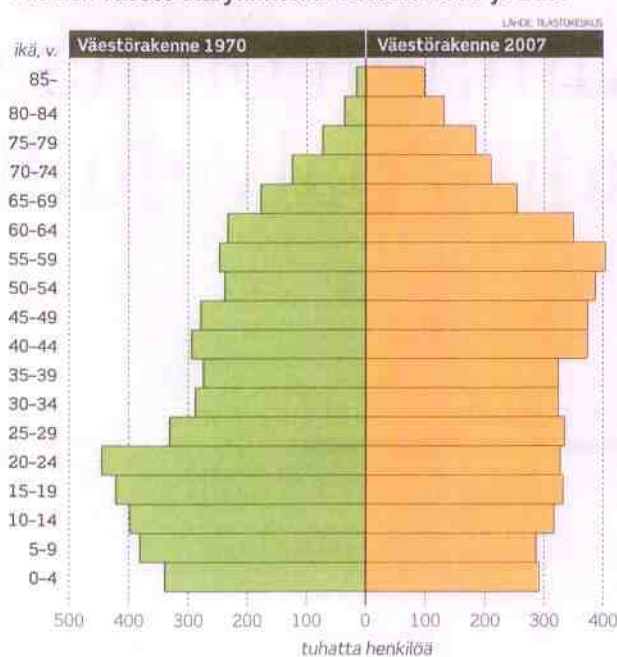
Muita epäkohtia vanhusasiavaltuutetun mukaan ovat tietoliikenneverkon puutteellisuus, maaseudun heikentyneet joukkoliikenneyhteydet sekä kuljetuspalvelujen riittämättömyys. Julkisen liikenne vähenee vauhdilla ja naapurien tarjoamia kyydityksiä eivät paikalliset taksiyrittäjät välttämättä hyväksy. Ratkaisu voi löytyä läheltä.

"Yksi kiinnostava ratkaisu on kylätaloille ja kyläkouluille perustettavat lähipalvelut. Terveystietäjän vastaanotto tai verenpainemittaus voidaan tuoda lähemmäksi vanhusta. Seniorineuvolat, liikkuvat palvelut ja nuorten palvelut edellyttävät kunnilta sektorirajat ylittävää yhteistyötä", Takala sanoo.

Palveluseteliiä ei käytetä riittävästi

Erään ratkaisumallin ikääntyneiden palvelujen järjestämisen tarjoaa palveluseteli. Pilottikoeluna kunnissa alkanut malli ei kuitenkaan ole levin-

Suomen väestö ikäryhmittäin vuosina 1970 ja 2007

nyt valtakunnallisesti. "Palvelusetelitä voitaisiin käyttää paljon enemmän. Kuvitellaan, että tulee lisää kustannuksia, vaikka näin ei välttä-

mättä ole", Häme toteaa. Kunnan osoittamalla palvelusetelillä vanhus voi ostaa itselleen sopivimman kotipalvelun esimerkiksi

yksityisiltä yrittäjiltä. Joillakin maaseutualueilla ongelmana saattaa kuitenkin olla palveluntarjoajien vähyys, jolloin avointa kilpailua ja valinnan mahdollisuutta ei synny.

Hoivayrityksiä on kuitenkin syntynyt 2000-luvulla runsaasti myös maaseudulle. Verohelpotukset, kuten palvelun ostajan kotitalousvähennys, ovat vauhdittaneet myös yritysten perustamista. Maaseudun työllistäjänä hoivapalveluyritykset ovat tarjonneet uusia työmahdollisuuksia erityisesti naisille.

Tästä on hyviä kokemuksia esimerkiksi Suomen Kylätoiminta ry:n Toimi-hankeesta, jossa työttömiä työllistettiin avoimille työmarkkinoille perustamalla kyliin monipalvelupisteitä. Yrityksiä syntyi eniten hoiva- ja kotipalvelusektorille. Palvelun välittäjinä toimivat kylätaloihin perustetut monipalvelupisteet.

Vaikka kotona selviytymistä ja asumista vahvasti tuetaan, ei kotipalvelun tarjoaminen ole kunnan taholta aina itsestäänselvyys. "Laitospaikka on pakko tarjota, mutta kotipalvelua ei. Tämä kuvastaa yhteiskunnan lääketieteellistymistä. Kotona asumisen tukeminen olisi kuitenkin selvästi halvempi vaihtoehto kuin laitoshoido", Häme korostaa.

Turvajärjestelmät osana arjen toimintoja

Uusia innovaatioita maaseudun vanhushuoneiden turvaamiseen tarjoavat myös erilaiset tietoliikenne-

Arvokkaan vanhuuden asialla

Suomeen perustettiin joulukuussa kansallinen senioriliike. Sen tarkoituksena on vanhusen hyvinvoinnin edistäminen, arvokkaan vanhenemisen turvaaminen sekä vaikuttaminen valtakunnalliseen päätöksentekoon vanhusen asioissa.

Senioriliikkeessä vanhusen hyvinvointia viedään eteenpäin laajalla rintamalla. Koulutuksen ja eettisten näkökohtien korostamisella halutaan vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja viranhaltijoihin. "Asiantuntijatietoa, selvityksiä sekä arvokeskustelua tarvitaan", korostaa liikkeen puheenjohtaja **Sirkka-Liisa Kivellä**.

"Haluamme nostaa kehittäviä ehdotuksia poliittiseen päätöksentekoon. Koulutusta ja etiikkaa, ei ainoastaan vanhustyön tekijöille vaan myös poliittisille päätöksentekijöille ja kunnan viranhaltijoille", Kivellä sanoo.

Professori Kivellä on seurannut vanhustyötä monesta näkökulmasta vuosien ajan. Pitkä kokemus on näyttänyt vanhushuoneiden nurjien puolet. Liiallinen lääkitseminen, huolestuneet omaiset ja laitoksiin unohdetut vanukset ovat pakottaneet toimimaan. Kansalaisliikettä tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan.

"Olen seurannut alaa tutkijana ja opettajana 30 vuotta. Posion terveyskeskuslääkärin tehtävästä lähdin vuonna 1978. Olen varmasti ammatillisesti saanut pal-

sa Helsingissä järjestettiin avoin kokous. Senioriliikkeen tarkoituksena oli järjestäytyä Suomen Senioriliikoksi. Paikalle kokoontui yli 500 ihmistä. Kansansuosio yllätti syntymäpäiväänsä viettävän puheenjohtaja Kivellä iloisella tavalla.

"Hirveästi ihmettelen, miten suuri liikkeen suosio on ollut. Olen nähnyt, miten suuri hätä ihmisillä ja omaisilla on. Meidän tavoitteena Senioriliikkeessä on kunnollinen hoito ja hyvä, arvokas vanhuus. Teemme tietysti muiden järjestöjen kanssa paljon yhteistyötä."

Ensimmäisenä asiana on vanhusasiavaltuutetun viran perustaminen, jota varten kerätään nimiä adressiin. Tällä hetkellä valtuutettu toimii projektirahoituksella. Senioriliike haluaa onnistua siinä, missä muut eläkeläis- ja vanhusjärjestöt eivät vielä ole onnistuneet.

"Tulevaisuuden unelmani on, että Suomessa tulee olemaan vanhusasiavaltuutetun toimisto, jonka Senioriliike on saanut aikaan. Miljoonan nimen avulla se onnistuu. Olemme keränneet kahdessa viikossa jo noin parituhatta nimeä, ja tämä on hyvä alku", Kivellä uskoo.

sut. Tästä on esimerkkejä muun muassa Ilomantsista. Siellä turvajärjestelmät ovat osa ikääntyneiden turvaverkkoa ja arkipäivää.

"Turvapalveluiden avulla voidaan turvata myös dementoituneiden asuminen syrjäkylillä. Jos vanhus pystyy asumaan kotona turvallisesti ja valvotusti kaksikin vuotta pitempään, säästää se merkittävästi laitostuloja", Häme korostaa.

Uudenlaiset turvatratkaisut tarkoittavat sitä, että asuntoon ja pihapiiriin asennetut anturit paikallistavat vanhuksen liikkeen. Jos hän kävelee "turva-alueen" ulkopuolelle, saa omainen tai muu läheinen viestin kännykkään. Turvajärjestelmän voi ohjelmoida hälyttämään myös silloin, jos vessaa ei ole vedetty tai huoneessa ei ole liikuttu pitkään aikaan.

Maaseudun kunnat ja syrjäkylät ovat kuitenkin myös tässä suhteessa eriarvoisessa asemassa. Kun valvontaa tarvittaisiin eniten, voi sitä olla vaikeinta saada.

"Nämä edellyttävät nopeita tietoliikenneyhteyksiä. Jos ei yhteyteen voida luottaa, on koko turvajärjestelmä tarpeeton. Syrjäkylät voivat jäädä pa-

"Maatila-ympäristö on luonteva elämisen paikka."

himassa tapauksessa turvatratkaisujen ulkopuolelle", Häme sanoo.

Hoivamaatalous tarjoaa uusia mahdollisuuksia Suomeen rantautunut Green Care -malli eli hoivamaatalous tarjoaa uusia

vaihtoehtoja vanhuspalvelujen järjestämiseen. Aikaisemmin lapsille ja vammaisille tarkoitetut maaseudun hoivakodit soveltuvat myös ikääntyneille.

"Olen tästä hyvin innoissani. Kuntouttava maatalon yhteydessä toimiva hoivakoti soveltuu erinomaisesti vanhuksille. Mielekäs tekeminen, seura, eläimet ja maatilaympäristö hoitavat", maaseudun hyvinvointipalvelujen teemaryhmän sihteeri **Katja Ilmarinen** kertoo.

Hoivamaatalous tarkoittaa maatalon hyödyntämistä hoiva-, kuntoutus- ja hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Tavoitteena on henkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen. Hoivamaatalouden juuret ovat Suomessa 1930-luvun parantoloissa, joissa maaseudun ympäristö hoivasi ihmistä. Uusia aluevaltauksia on tehty 2000-luvulla. Green Care -tilojen määrä on jatkuvasti kasvanut.

Suomessa hoivamaatalous pitää sisällään hoito- ja perhekotien lisäksi eläinterapian, puutarhaterapian ja kasvatustoimintaan erikoistuneet maatilat. Käytännön esimerkkejä on muutamia. Rahoituksen osalta ei pitäisi olla ongelmia.

"Kun katsotaan kustannuksia, tämä voi tulla jopa edullisemmaksi, kuin ta-

vanomainen laitoshoido, koska mielekkäis toiminta ja seura säilyttävät toimintakykyä ja edistävät terveyttä. Green Care on kuntasektorille vielä vieras. Se on harmi, koska meillä on erittäin hyviä kokemuksia vammais- palveluista", Ilmarinen kertoo.

Uudet palvelukonseptit pitävät sisällään erilaista kuntoutusta ja terapiaa, rentoutumista, virkistystä ja mitä moninaisimpia tapoja nauttia maaseudun rauhasta ja "hitaudesta". Samalla ne lisäävät työllistämistä ja yrityksiä maaseudun elinvoimaisuutta.

Tutkija **Katriina Soimi** Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta pitää hoivamaataloutta maaseutuym- päristön ja maatalon moninaisten resurssien hyödyntämisenä.

Tällä hetkellä ei ole tiedossa yhtään ikääntyneiden paikkaa, mutta niihin oltaisiin tutkijoiden mukaan valmistu. Yksityisiä ikäihmisten perhekoteja maatilojen yhteydessä on jo olemassa.

"Näen tämän inhimillisenä ja mielekkäinä toimintana ikääntyneiden palvelujen tuottamiseen. Maatilaympäristö on luonteva elämisen paikka. Mahdollisuuksia on niin pitkäaikaiseen asumiseen kuin päiväkeskustoimintaan. Seuraan toiveikkaana alan tulevaisuutta", Ilmarinen korostaa. ■

Kolumni

TIMO PARVELA

Tunti autossa

Ne lapsiperheiden vanhemmat, jotka kuvittelevat maalle muuttaessaan viettävänsä auvoisia arki-iltoja takkatulen ääressä tai tekevänsä rai- kashenkisiä kävelylenkkejä lintujen laulun säestyksellä, haihattelvat.

Taloo ostettaessa ei juurikaan kannata ihastella pihamaan omenapuita, vaan mieluummin tarkistaa onko auton lämmityspistoke käteväällä paikalla ja joutuuko koslaa kovastikin venkslaamaan pihasta lähdeittäessä.

Jos portti nimittäin on liian ahdas, pihatie kapea tai autokatos hankalassa paikassa, rupeaa se jo viimeistään päivän viidennellä lähdöllä korpeamaan sen verran, että tekee mieli räjäyttää ne omenapuut hittoon leveämmän ajoväylän ja tilavamman parkkipaikan tieltä.

Kun perheessä on kaksi selloa soittavaa ja jalkapalloa harrastavaa murrosikäistä lasta, joilla lisäksi on vielä sosiaalialta elämää, on selvää, että autossa tulee istuttua. Paljon. Parhaimpina päivinä lähtöjä ja saapumisia kertyy yhteensä kymmenkunta. Säästä siinä sitten luontoa, rahaa tai edes hermoja. Niinpä olenkin vain yrittänyt keksiä erilaisia tapoja viettää tunti autossa:

Pipot ja pipottomat. Laska ohikulkijoiden aivo-

siitä kumpia on enemmän: pipollisia vai pipottomia. Voittaja saa palkinnon.

Autokaraoke. Ota mukaan mp3-soitin ja lataa se täyteen lempilaulujasi. Perheen nuorison hyvinvoinnin ja sosiaalisen elämän kannalta on tärkeää, että vedät pipon silmil- le ja töhrit rekisterikilvet tunnista- mattomiksi.

Musiikkitietokilpailu. Pistä ennen mainittu soitin soittamaan kap- paleita sattumanvaraisessa jär- jestyksessä. Saat pisteen jokaisesta, jonka tunnistat alle viiden sekunnin kuluessa ensimmäisestä soinnusta.

Niska- ja hartiajumppa. Koska sinulla muuten on oikeasti aikaa toteuttaa lehtien ja fysioterapia- peuttisi antamat hullunkurisat jumppaohjeet? Tunnistamisen suhteen pätevät samat ohjeet kuin autokaraokessa.

Moikkailu. Tervehdi kaikkia ihmisiä, jotka vilkai- sevat sinua. Voit valita asiallisen nyökkäämisen tai

Kirjailija Timo Parvela asuu Kirkkonummella.

voi pitää tilastoa ajopäiväkirjaan. Mikäli poliisi tai ambulanssimiehistö koputtaa autosi ikkunaan, ole kuin et huomaisi tai kuulisit heitä lainkaan. Vaihtoehtoisesti voit tervehtiä heitäkin.

Kielten opettelu. Etsi autoradiosi lyhyiltä aalloilta viron, venäjän, ruot- sin tai vaikka urdun kielenen radio- asema ja toistele kuulemiasi lauseita. Myöhemmin voit viihdyttää perhettä- si lausumalla selkeästi teluguksi lau- seita, joiden sisällöstä sinulla ei ole aavistustakaan.

Taitelu. Muuta autosi huurtuvat ikkunat tilataideoteekseksi. Pyri kuvai- lemaan tunnelmia pimeässä, nihke- än kylmässä vankeilassasi. Vältä kuitenkin tunnis- tettavia kirosanoja tai symboleja. Kts. kohdat nuorison sosiaalinen elämä sekä poliisi.

Ja lopuksi tärkein ohje: Kun lapsesi palaa soit- totunnilta tai harkoista, olet niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Kyselet kuulumisia tyyneesti ja rauhallisesti samalla, kun raivaat autollasi tietä